

Ігор БРИНДАК, викладач

Чи має право християнин до рук брати зброю? Зрозуміло, не в будь-якій ситуації, а тоді, коли цього вимагає захист ближніх. У тому числі й захист свого народу. Довкола цього питання існує багато суперечок. Церкві неодноразово закидали, що вона нібито підтримує війну. Спробуємо цю проблематику проаналізувати. Щодо ставлення Церкви до війни існує багато помилкових стереотипів.

Зазвичай, вони побудовані на тенденційному трактуванні історії християнства. Більшість людей у поданому запитанні знають лиш те, що колись Церковні ієрархи благословляли Хрестові походи. Те, що колись таке було, – правда. Але менш відомими є факти про те, як за допомогою Церкви вдавалося уникнути воїн. Конкретніше про це мова піде трохи нижче. Але наразі хочеться визнати наступне: саму по собі військову службу і саму по собі участь у війні Церква не засуджує. Хочеться відразу наголосити службу не у кожному війську і участь не в кожній війні. Однак сам дозвіл на такі дії часто стає причиною звинувачення Церкви в тому, що вона начебто відступила від Євангелія. Наскільки такий закид є правдивим? На початку хочеться зауважити ось що: якщо ми вважаємо Святе Письмо Божим Словом, то повинні зважати на весь його зміст, а не окремо взяті уривки.

Як же загалом Святе Письмо оцінює застосування зброї? Щодо цього існує ще один помилковий стереотип. Згідно з ним, Старий Завіт цілком схвалює участь у війні, а Новий однозначно засуджує. Істина насправді набагато складніша. Почнемо з того, що в обидвох Завітах існувала заповідь: «Не вбий». Щоправда, незважаючи на неї, багато біблійних героїв (зокрема: Авраам, Мойсей, Ісус Навин, Гедеон, Самсон, Давид та ряд інших) брали участь у війнах і при тому мали Боже благословення. Хтось зауважить, що це тільки Старий Завіт. Так, але, як вже вище згадувалось, заповідь «Не вбий» тоді теж існувала. Це означає, що одне тільки посилання на цю заповідь не є достатнім, щоб засуджувати будь-яке використання зброї. У той же час, у Старому Завіті є описаний випадок із царем Йосією (II Хр. 34-35). Хоч сам Йосія охарактеризований у Святому Письмі позитивно, як такий, котрий «чинив угодне в очах Господніх» (II Хр. 34:1), але під кінець свого правління він же ж пішов війною на єгипетського фараона Нехо. Останній

через своїх посланців передав Йосії наступне: «Що мені й тобі юдейський царю? Не проти тебе йду я тепер, але маю війну з іншим домом. І Бог велів мені поспішати. Не спротивляйся Богові, що зі мною, щоб він не погубив тебе» (II Хр. 35:21). Але Йосія застережень не послухав, через що і загинув. Як бачимо в Старому Завіті немає однозначного схвалення війни.

Тепер погляньмо на Новий Завіт. Коли до Івана Хрестителя прийшли вояки із запитанням: «А ми що маємо робити?» (Лк. 3:14), – то Хреститель їм відповів так: «Нікому кривди не чинить, фальшиво не доносьте, і вдовольняйтеся вашою платнею». Остання вказівка «вдовольняйтеся платнею» показує, що вояки й надалі мали виконувати свою службу, бо в протилежному випадку не могли б за неї отримати платню. Щоправда, іноді доводиться зустрічатися з таким тлумаченням, що те, що говорив Іван Хреститель, начебто стосувалося ще Старого Завіту, а Ісус це скасував. Поглянемо наскільки це відповідає дійсності.

Після слів Івана Хрестителя до воїнів, Євангелія пише наступне: «Навчаючи ж багато й іншого, звіщав народові Добру Новину» (Лк. 3:18). Добра новина грецькою мовою перекладається як Євангеліє. Власне, це слово і є в оригіналі тексту. Ісус же свою першу проповідь розпочав із слів: «Сповнився час і Царство Боже близько, покайтеся і вірте в Євангелію» (Мк. 1:15). А значить і в те, що говорив Іван Хреститель, також. В Євангелії також є згадка про зустріч Ісуса з римським сотником, тобто, фактично, офіцером (Мт. 8:5-13). Спаситель сказав про нього: «Ні в кого в Ізраїлі я не знайшов такої віри». Кажу вам, що багато прийде зі сходу і заходу, і засядуть з Авраамом, Ісааком та Яковом у Царстві небеснім» (Мт. 8:11). Як впливає з контексту, до тих «багатьох, які засядуть в Царстві Небеснім», Ісус відносив і вищезгаданого римського сотника. У Діяннях Апостолів є описаний сотник Корнилій (Ді. 10:1-34), котрого названо «праведним і богобоязливим» (Ді. 10:22). Такі характеристики у Святому Письмі ніколи не даються людям, котрі займаються чимось таким, що Бог засуджує. У Посланні до Євреїв весь одинадцятий розділ присвячений описові окремих персонажів Старого Завіту, вчинки котрих подаються для наслідування християнам. Варто наголосити, що не всі вчинки, описані у Старому Завіті, подаються як приклад для наслідування у Новому. Однак з тих, що подані, похваляються й такі: «...на війні проявили мужність, наскоки чужинців відбивали» (Єв. 11:34). Зі всього вищесказаного можна зробити висновок, що ані військова професія, ані захист свого народу не є для християн забороненими.

Поряд з тим, ми маємо пам'ятати, що Христос сказав: «Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться» (Мт. 5:9), – про що й ангели звістили у час приходу Христа на землю словами: «Слава во вишніх Богу, а на землі мир людям» (Лк. 2:14). І остаточно те, що християнин є покликаний любити також і своїх ворогів (Мт. 5:44). Виглядає так, що ми маємо справу із своєрідним протиріччям, однак все не зовсім так.

В історії були люди, життєві ситуації котрих ці протиріччя розв'язували. Наприклад, наші князі - святі Борис і Гліб. Читачі, можливо, знають з історії, що коли по смерті князя Володимира розпочалися князівські міжусобиці, і старший брат Бориса і Гліба вирішив їх знищити, щоб позбутись інших претендентів на престіл, то брати, задля уникнення громадянської війни, розпустили свої війська і дали себе вбити без опору. Це сталось 1015 р. Однак, як написано в літописі, коли до св. Бориса прийшла звістка, що проти нього готують змову, то Борис саме очолював військовий похід проти печенігів, котрі часто робили набіги на наші землі. Тобто коли йому особисто загрожувала небезпека – був готовий пожертвувати своїм життям задля припинення війни, але коли небезпека

загрожувала його народові – він військо не розпускав, а йшов війною проти нападників. Французький король Людовік IX Святий (+1270 р.) у заповіті до свого сина, серед інших повчань, писав наступне: «Якщо розпочинаєш війну, не нищи землі противника, остерігайся завдавати шкоди бідним, намагайся переконати противника і попередити його, а оголошувати війну потрібно в крайньому випадку». До речі, цього короля поважають не тільки християни, але й мусульмани. Деякий час його гріб був місцем паломництва для визнавців цієї релігії. Це виглядає дуже дивним, бо за життя цей король воював проти мусульман, але війни вмів провадити так, що навіть противники вважали його святим.

2009 р. Ватикан канонізував Нуно Альвареша. Він очолював військо патріотів, яке 1383-85 рр. зупинило іспанську агресію в Португалію і врятувало незалежність країни. Однак коли після війни, чи, точніше, Кастилії (бо об'єднаної Іспанії ще не було) розпочався голод, то Нуно організував збір продуктів і відправляв їх голодуючим іспанцям. Також організував матеріальну допомогу родинам тих іспанських вояків, котрі загинули в Португалії (детальніше про це див.: «Святий полководець» // «Жива вода», газета Самбірсько-Дрогобицької єпархії УГКЦ, № 11, 2012). Отож, як бачимо, участь у війні не обов'язково має заперечувати любов до ворогів, чи підставляння лівої щоки, коли б'ють по правій (пор. Мт. 5:39). Іноді для заперечення військової служби ще використовують Євангельський епізод, коли Ісус не дозволяв Петрові використати меч, сказавши: «Всі бо, що за меч беруться, від меча загинуть» (Мт. 26:52). Але звернімо увагу, Він не сказав Петрові меч викинути, а «вкласти меч назад до піхви». А чому заборонив зброю використовувати, пояснив: «Як же то збулося б писання, що воно так мусить статися (Мт. 26:54); Чашу, яку дав мені Отець, чи не мав би я її пити (Йо. 18:11)».

Слід розрізняти ті біблійні вказівки, які мають загальний характер, і ті, які були дані щодо конкретних ситуацій. Наприклад, читаємо в Діяннях апостолів: «Вони пройшли через Фригію і Галатський край, а Дух Святий забороняв їм звіщати слово в Азії» (Ді. 16:6). Чи це означає, що і до сьогодні жителям Азії не слід проповідувати Євангеліє? А в іншому місті читаємо про ще вужчу територію проповідування: «У дорогу до поган не пускайтесь і в самарійські міста не заходьте. А йдіть, радше, до загиблих овець дому Ізраїля» (Мт. 10:5). Якщо б цей уривок так буквально розуміти, то це означало б, що, крім євреїв, ніхто взагалі, на даний час, не мав би бути християнином.

Тобто, як ми вже зрозуміли, є у Святому Письмі вказівки, які не мають статусу Божої Заповіді для всіх, а були звернуті до окремих людей у зв'язку з відповідною ситуацією. Це, зокрема, можна відстежити у забороні проповідувати в Азії або проповідувати поганам. Ця заборона не означала, що так має бути завжди (пор. Мт. 28:19). Подібно є із мечем Петра. Ісус заборонив його використання, тому що вирішив сам Себе видати задля сповнення волі Отця, сповнення Писання і спасіння людства, як, власне, Він і пояснив. Але не можна аж ніяк слова Ісуса тлумачити як взагалі заборону використовувати зброю в будь-якій ситуації, бо в такому випадку Спаситель сказав би меч викинути, а не сховати в піхву. Ще один закид: «І він судитиме народи, буде розсуджувати людей многих, вони перекують мечі свої на рала, а списи свої на серпи. Народ на народ меча не буде підіймати і не вчитимуться більше воювати» (Іс. 2:4). Ті, хто часто любить посилатись на це біблійне пророцтво, не зауважують, що воно сповнюється, однак зовсім не там, де вони хотіли б бачити.

У горах Андах, на кордоні між Чилі і Аргентиною, на початку минулого століття була зведена велика статуя Ісуса Христа – Царя Миру. Цікавою є сама історія її встановлення.

1904 р. взаємини між Чилі і Аргентиною настільки загострились, що обидві держави готувались до війни. До кордонів вже були підведені війська. І тоді до керівників цих країн звернувся тодішній Римський Папа Пій Х. Він закликав їх відмовитись від війни і сісти за стіл переговорів. Звернення папи також підтримали католицькі єпископи Чилі та Аргентини. Державні мужі прислухались до їхнього голосу і війна не відбулася. Згодом гармати обидвох армій були переплавлені, і з них виготовили статую Христа Царя Миру, яка зараз стоїть в Андах на кордоні між Чилі та Аргентиною. 1987 р. між тими державами знову назрівав конфлікт і знову був погашений завдяки втручання Папи Івана-Павла II. Хочеться також нагадати, що Папа Бенедикт XV і його понтифікат (1914-1922) відіграв визначну роль у примиренні Першої світової війни настільки, що після смерті Папи йому поставили пам'ятник у Туреччині – країні, більшість населення якої визнає іслам. На пам'ятнику було написано: «Великому папі найбільш трагічної години у світі, добродієві народів без огляду на національність чи віру, в доказ взаємності від сходу». А папа Іван XXIII (роки понтифікату – 1958-1963), якого ще називали «Папою миру», 1962 р. в часі Карибської кризи врятував світ від атомної війни. Навіть радянська газета «Известия» за 04.06.1963 р. щодо смерті цього папи написала наступне: «Чому діяльність Івана XXIII отримала настільки позитивну оцінку у віруючих і невіруючих людей різних становищ і політичних переконань? Покійний папа поставив мету збудувати світ без боїв, встановити на землі міцний і справедливий мир, в якому зацікавлені сьогодні люди найрізноманітніших релігійних, політичних, і соціальних переконань. Він це завдання ставив по-новому і з великою мужністю». Коли 1986 р. на Філіппінах розпочалася революція проти президента Фердинанда Маркоса, то тодішній католицький архієпископ Філіппін кардинал Хайне Сін звернувся до урядових військ із закликом не стріляти в демонстрантів. Наслідок цього – не пролило жодної краплі крові. Як бачимо, біблійне пророцтво про перековування мечів на рала дійсно сповнюється. Але здійснюється воно при активній участі Католицької Церкви. Зрозуміло, борються за мир люди різних переконань, але нагадувати Католицькій Церкві тільки одні Христові поради, як мінімум, некоректно. Щоправда, хтось зверне увагу, що в Іс. 2:4 говориться, що народи взагалі перестануть воювати. Так, але там не говориться, що це станеться в один момент. До речі, здійснення цього пророцтва можна побачити зовсім недалеко від Дрогобича. У селі Рихтичі Дрогобицького району на території колишньої ракетної бази зараз діє реабілітаційний центр для алкоголіків та наркоманів «Назарет». Його заснувала СДЄ УГКЦ – це теж перековування мечів на рала. Тепер, якщо підвести підсумки зі слів Святого Письма і двохтисячолітньої Церковної Традиції, можна сказати наступне: християнин має бути противником війни як такої. Він має робити все можливе, щоб запобігти війнам і припинити ті, які вже відбуваються. Не сміє християнин розпалювати між людьми ворожнечу: національну, расову, класову, релігійну, бо ворожнеча призводить до воєн. Якщо все ж таки війна розпочалася і неможливо її у всякий мирний спосіб зупинити, то християнин має право обороняти себе, свою родину, свій народ чи інших людей від агресії, але при цьому не вдаватися до помсти чи вести жорстокі бойові дії. У всіх випадках слід пам'ятати: мир між людьми залежить від того, чи будуть люди мирні з Богом. І навпаки.

